

pontosul ebben a néhány sorban. Nem vitás, igazi hős volt ő, aki méltó a késői utódok megbecsülő emlékezetére.

Talán ez a néhány kiragadott levélrészlet is híven dokumentálhatja, hogy a „Régi magyar levelestár” két kötetét használni forgathatják mindazok, akik e kor magyar hadtörténete és hadművészettörténete iránt érdeklődnek. A hasznosság

mellett élvezettel is, amiről gondoskodott a sokoldalú témabemutatásra törekvő válogatás, valamint a gondos, szép szerkesztés. A „Magyar Hírmondó” e legújabb darabja valóban nagy nyereség mind a történészek, irodalomtörténészek és hadtörténészek, mind a kor iránt érdeklődő olvasók számára.

Nagy László

VOM BAUERNHEER ZUR VOLKSARMEE

(Schriften des Militärgeschichtlichen Instituts der DDR, Berlin, 1979. 253 o.)

Frankenhausen, anno 1525. Egy lényeges kiemelő térkép, két rézkarc és Thomas Müntzer rövid életrajza kíséri a csata leírását. A vár előtti völgyben a felkelt 200 000 német parasztból csak 8000 sorakozott fel Philipp hesseni őrgróf zsoldos hadával szemben, és döntő vereséget szenvedett. Müntzer kinszenvedése, majd Mühlhausen melletti kivégzése a parasztháború végét jelentette. Joggal írhatta később Alexander Humboldt: „... A német történelem szerencsétlensége, hogy ez a mozgalom nem ért célt.”

Így kezdődik a német nép haladó katonai hagyományait összefoglaló mű, amely 1979-ben a Nemzeti Néphadsereg kiadója gondozásában jelent meg. (A paraszthadseregtől a néphadseregig.) A csata leírását követő tartalmas elemzés képet ad a kor társadalmi osztályainak, rétegeinek helyzetéről, a rebellis rendek törekvéseiről, de szól a katonai vereség okáról is, a feudális urakkal szembeni szövetség meghiúsulásáról. A fejletlen német városi polgárság cserben hagyta a harcosok tömegét adó parasztságot, a korai polgári forradalom rohamcsapatát, amely egyedül nem volt képes egy új társadalmi renddel helyettesíteni a feudalizmust. A városok magatartását a kereskedelmi és üzaratőke alakjai, a fejedelmek mellé álló Fuggerek, Welserek reprezentálták, nem Thomas Müntzer, Florian Geyer vagy Michael Gaismair. A kibékíthetetlen ellentmondásokat eltakarták a hamis érdekkellentétek és érdekszövetségek, s maguk a parasztok is erősítették ezt kilengéseikkel.

A feudális urak elleni háború jogosságát azonban a történelem igazolta, s a parasztsereg harcának mai napig érvényesek a tanulságai: a felszabadulásukért

küzdőknek szükségük van a tömegek széles összefogására, a tömegek politikai tisztánlátására, s a nép akaratát végrehajtó fegyelmezett, fegyverforgatásban jártas erős hadseregre.

Ez a legjobb lipcei és drezdai hagyományokat követő könyv, amelynek minőségét jelzi, hogy Drezdában nyomták, a katonák, a katonának készülő fiatalok számára született. Szükség volt rá, hiszen az elmúlt években stratégiai célkitűzésű lélektani háború bontakozott ki Nyugaton a szocialista országokkal szemben. Különösen erős a ferdtések, hazugságokra alapozott hisztériakeltés a Német Demokratikus Köztársaság államával és hadseregével szemben.

Négy nyugatnémet és nyugat-berlini televízióadó sugároz naponta műsort az NDK területére 5000 polgári és katonai rádióadó mellett, hogy a fegyveres kockázatot kerülve, békés úton érje el a szocialista hatalom megrendítését. Szükség volt a könyvre. Az írók, a rajzolók, a szerkesztők magas szakmai színvonallal és érezhető szeretettel közeledtek a mai német ifjúság igényeihez.

Nevelni akartak politikai tudatosságra, forradalmi elszántságra, az imperializmus, a militarizmus gyűlöletére, áldozatvállalásra, bátorságra. Helyes módszert választottak. A forradalmi múlt megismerése, a néptömegek harcának történelmi tapasztalatai, a kiemelkedő személyiségek hőstetteinek, teljesítményeinek példái hozzásegíthetnek azoknak a tiszta erkölcsi tulajdonságoknak a kialakításához, amelyek a szocialista haza védelmében nélkülözhetetlenek.

A könyv alkotói színes és érdekfeszítő módon akarták az igazságot bemutatni, s ez sikerült. Nehezen lehet abbahagyni az olvasást. Izgalmas történelmi leírások

váltakoznak lényegre törő tudományos elemzésekkel, s amint lankadni kezd a figyelem, máris előbukkan egy-egy régi rézkarc vagy fénykép az eseményről, rajz a kor fegyvereiről, térkép, vagy dokumentum. Az illusztráció fontos ismeretet hordoz, főszerelővé válik. A múlt és jelen közötti kapcsolatot például a hagyományok mai ápolásáról készült remek, színes fotók teremtik meg. A szöveg közé iktatott meghökkentő ötletek sorából mégis az életrajzokat kellene elsősorban kiemelni. Meleg sárga alapon jelennek meg a 10—20 soros leírások a német történelem kimagasló egyéniségeiről, mindig felül, szinte a gondolatmenet vezérfonalaként.

A haladó és forradalmi katonai hagyományok alapja a néptömegek harca az elnyomás ellen, küzdelme az új társadalmi rendért. A történelmi személyiségek e hosszú és áldozatos követelő harc mérföldkövei. Tanításaik, kiemelkedő tetteik követésre szólnak. A Thomas Müntzertől Karl Marxon és Friedrich Engelsen át Ernst Thälmannig és Erich Honeckerig tartó sorozatban azok a katonák is szerepelnek, akik méltóan képviselték a német nép haladó törekvéseit, forradalmi küzdelmét, s akik más országok legjobbjai mellé állíthatók.

A történelmi arcképcsarnok számos neve között felbukkan Gerhard J. von Scharnhorst, August W. von Gneisenau, Carl von Clausewitz, a Napoleon elleni felszabadító harc vezetői, a hadtudomány kiváló teoretikusai, Johann Ph. Becker, az 1848—1849-es badeni harcok parancsnoka, Julian Marchlewski, a Spartacus-csoportok szervezője, Karol Swierczewski alias General Walter, a madridi front egyik védője, Harro Schulze-Boysen és Arvid Harnack, a „Rote Kapelle” ellenállási csoport vezetői. A gazdag emlékek között talán helyet érdemelt volna Richard Sorge alakja is.

Az olvasót azonban elsősorban a haladó és forradalmi katonai hagyományok számbavétele érdekelheti, mindaz, amit a Nemzeti Néphadsereg történelmi előzményének, őskének tekint. A könyv kiemeli a múlt legfontosabb állomásait, az 1524—1525-ben lezajlott parasztháborút, az 1813-as nemzeti függetlenségi harcot, az 1848—1849-es polgári demokratikus forradalmat, a német internacionalisták harcát Szovjet-Oroszországban és Spanyolországban, végül az antifasiszta ellenállási mozgalmat.

A felsorolás csak jelzi a német tömegek aktív részvételét történelmük alakításában a 15. századtól napjainkig. A szerzők elemző munkája azonban lehetővé teszi a katonai hagyományok egészének közkincsé válását. Például az

1525 és 1789 közötti időszakot olvasva szembetűnik a parasztfelkelések gyakorisága, a városi plebejus mozgalmak erősödése. Külön figyelmet érdemel a korszak két sajátossága: kialakult a harminc éves háború egyik jellemzője, a rablóhordákkal szembeni népi ellenállás, majd a paraszti fegyveres osztagok létszámbeli gyengeségét ellensúlyozó harci forma, a partizánharc.

Külön fejezet foglalkozik a feudális és a polgári típusú hadsereg közötti átmenettel, amely a poroszok Jena és Auerstaedt melletti vereségével kezdődött. 1806. október 14-én a francia csapások alatt néhány órán belül megsemmisült a bottozással összetartott önkényuralmi hadsereg.

Az uralkodó, a junkerek, az ostoba és korrupt tisztikar igyekezett beilleszkedni a napoleoni rendszerbe, miközben néhány előretéktintő tiszt, Scharnhorst vezetésével, megkezdte a Landwehr, a területvédelmi és a Landsturm, a népfelkelő zászlóalj felállítását. A haza felszabadítására elszánt tisztok a szervezés mellett új rendelkezéseket, szabályozásokat szerkesztettek, amelyek eltiltották a botbűntetést, eltörölték a zsoldosságot, a nemességért járó tisztí rangokat, s bevezették az általános hadkötelezettséget. A hadsereg újjászervezésével egyidőben fegyveres osztagok, csoportok alakultak a megszállt területeken, és harcba léptek a franciákkal. A Landwehr és Landsturm zászlóalj 1813-ban csatlakoztak a népi ellenállás soraihoz, s a hiányos kiképzést szokatlan bátorsággal pótolva jelentős szerepet játszottak a Grossbeeren, Katzbach, Drezda majd a Lipcse melletti győztes ütközetekben. Scharnhorst emléket ma szobor őrzi az Unter den Linden-n, s róla nevezték el 1966-ban a Nemzeti Néphadsereg legmagasabb katonai kitüntetését.

Az 1848—1849-ben lezajlott forradalmi harcok ismertetése méltán kapott jelentős helyet a könyv lapjain, mert az NDK történészei ezt a viharos esztendő tart-ják történelmük legkimagaslóbb eseményének az 1525-ös parasztháború és az 1918—1919 fordulóján kirobant proletárforradalom közötti időben. Ennek oka a tömegmozgalmak nagy számán és területi kiterjedésén túl a munkások önálló forradalmi harcának jelentkezése.

A Kommunisták Németországi Pártja már ekkor fellépett követeléseiével, amelyekkel határozott irányt akart adni a feudális erőkkal szembeni küzdelmeknek. Célul tűzte ki a nemesség, a junkerek gazdasági és politikai hatalomtól való megfosztását, a demokratikus jogok biztosítását, az állami széttagoltság meg-

szüntetését és az egységes Német Köztársaság megteremtését.

A legelszántabb és legcéltudatosabb harcosok a munkások, a kézművesek tömegei közül kerültek ki, akik között a kommunisták már komoly befolyással rendelkeztek. Engelsen kívül Becker, a badeni forradalmi hadsereg egyik vezetője, Wilich, az önkéntes légió parancsnoka és mások jelezték a befolyás erejét, amely különösen Berlinben, Mannheimben és a badeni hadseregben volt érezhető. Izgalmas, néhol drámai leírások mutatják be a berlini, frankfurti, drezdai, Rajna menti fegyveres összecsapásokat, a szöveg mellett pedig rajzok, térképek, dokumentumok idézik fel a kort, a forradalmi erők szervezését, fegyverzetét és a hadműveleteket.

A szerzők mintegy száz oldalon keresztül foglalkoznak a nemzetközi és a német munkásmozgalomnak a párizsi kommunénel kezdődő világtörténelmi harcával, amely a forradalmi katonai hagyományok ápolásához a legtöbb példát szolgáltatja.

A militarizmus, különösen a német militarizmus elleni évszázados küzdelem gazdag tapasztalatokat nyújt a politikai tisztánlátás, az áldozatvállalás, a szocialista hazafiság és internacionalizmus vonásainak kialakításához. A kudarcok, az időleges vereségek, a népet ért katasztrófák okainak felderítése ugyanakkor megtanítja a fiatalokat az osztályellenség gyűlöletére, a burzsoá demagógia elutasítására, az erőszak és a háború elleni harc szükségességének felismerésére.

A könyv felidézi Marx és Engels elméleti és gyakorlati útmutatásait, amelyekkel segítséget nyújtottak a Német Szociáldemokrata Párt katonai politikájának kialakításához, majd bemutatja az August Bebel, Wilhelm Liebknecht, Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht vezetete politikai harcok történetét. A befelé reakciós, kifelé agresszív német militarizmus születése pillanatától a junkerek és a nagytőke világhatalmi törekvéseit szolgálta, s az ismétlődő katasztrófák ellenére sem szüntette be a fegyverkezési verseny felélesztésére és fokozására irányuló törekvéseit.

Engels kimondta, hogy a német militarizmus az európai konfliktusok fő for-

rása, a fegyverkezési versennyel előidézett súlyos katonai terhek gazdaságilag tönkreteszik a népeket, a kirobbanó háború pedig világháború lesz, amely túltesz minden előző méreteiben és pusztításaiban. A német munkásosztály már száz évvel ezelőtt vállalta a háború megakadályozásának történelmi feladatát, hogy demokratikus alapon harcolhasson a szocializmus kivívásáért. A szerzők azonban nem hallgatják el, hogy a milliós tömegeket mozgósító politikai harc kudarcot szenvedett a militarizmussal szemben 1914-ben, 1919-ben és 1933-ban a szociáldemokrata vezetők többségének árulása miatt. A következetesen forradalmi személyiségek megölése, elhallgattatása, az intézményesített terror szabaddá tette az utat a nemzeti érdekekkel álcázott militarista demagógia hatásának érvényesülése előtt. Két világháború pusztításai a következmények.

A könyv kiemeli a munkásosztály leg-tudatosabb harcosait, akik megértették, hogy csak a proletár internacionalizmussal összefüggésben válhat valaki igaz hazafivá, s akik a Bolsevik Párt felhívását követve fegyvert fogtak a néphatalom védelmezőiként Szovjet-Oroszországban, a Német Kommunista Párt irányítása alatt részt vettek a németországi forradalmi küzdelmekben az orosz, a német, a nemzetközi imperializmussal szemben.

A katonai hagyományok között jelentős helyet kap a kommunisták vezetete Vörös Frontharcosok Szövetsége, amely a forradalom veresége után hatásos védelmet nyújtott a dolgozó tömegeknek a rendőri és barnainges terrorral szemben, majd a német történelem legszebb lapjai következnek: az antifasiszta ellenállási mozgalom Németországban, az internacionalista fegyveres harc a Spanyol Köztársaság oldalán és a „Szabad Németország” nemzeti bizottságának működése a Szovjetunióban a második világháború alatt.

Ezekből a katonai hagyományokból merít a legtöbbet a felszabadulás után született német munkáshatalom fegyveres ereje, a Nemzeti Néphadsereg, amelynek 25 éves fejlődéséről, szervezéséről, fegyverzetéről, tevékenységéről az utolsó ötven oldalon kap tájékoztatást az olvasó.

Bencze László